

JACQUES DE VORAGINE

Legenda Aurea

Viețile apostolilor

Cuvânt-înainte:

TEODOR DE WYZEWA

Traducere din limba franceză:

GABRIEL AVRAM

EDITURA  HERALD
București

Cuprins

Cuvânt-înainte	5
Sfântul Apostol Andrei	21
Sfântul Apostol Toma	40
Sfântul Apostol Ioan Evanghelistul	52
Sfântul Apostol Matia	65
Sfântul Apostol Marcu Evanghelistul	73
Sfântul Apostol Filip	85
Sfântul Apostol Iacov cel Mic	89
Sfântul Apostol Barnaba	105
Sfântul Apostol Petru	110
Sfântul Apostol Pavel	131
Sfântul Apostol Bartolomeu	141
Sfântul Apostol Matei	152
Sfinții Apostoli Simon și Iuda	159

Cuvânt-înainte

Autorul lucrării *Legenda Aurea* a fost unul dintre cei mai instruiți oameni ai vremii sale, dar și un sfânt. Viața sa – dacă vreun savant și-ar da osteneala să o reconstituie în amănunt – ar îmbogăți cu un capitol prețios istoria gândirii religioase a secolului al XIII-lea; ca să nu mai spunem că celebra sa „compilație” merită să ocupe un loc de frunte printre cele mai emoționante vieți ale sfinților și apostolilor pe care le cunoaștem.

Preafericitul Jacques s-a născut în anul 1228, la Varagina (astăzi Varazze, pe coasta liguriană, între localitățile Savona și Genova), de unde și numele său latinizat, Jacobus de Varagina. Îmi imaginez că doar prin eroarea unui copist – care a înlocuit cu un „o” primul „a” din numele său – autorul *Legendei Aurea* a devenit, pentru posteritate, Jacques de Voragine. Locuitorii din Varagina au avut fericita inspirație de a-i amplasa statuia într-o nișă de pe frontonul primăriei lor. Dar este greu să recunoști în imaginea statuară care înfățișează un prelat plin de maiestruțitate pe umilul călugăr care, chiar ajuns pe scaunul episco-

pal din Genova, s-a mulțumit să trăiască în sărăcie, ajutându-i pe cei nevoiași.

Când a împlinit șaisprezece ani, în 1244, a intrat în ordinul religios al Fraților Predicatori, înființat de Sfântul Dominic în 1215. Știm că, la origine, acest ordin a fost înființat pentru a combate ereziile ivite în sânul Bisericii, ceea ce îi conferea un caracter mai degrabă războinic. Dar, printr-un fenomen aproape unic, ordinul Fraților Predicatori a produs, în mai mare măsură decât ordinul rival al Fraților Minoriti, călugări cu o suavitate sufletească de-a dreptul franciscană. Așa a fost cazul Sfântului Toma de Aquino, „doctorul îngerilor”, sau al preafericitului Fra Angelico și al fratelui său, Fra Benedetto.

Fratele călugăr Jacques de Voragine a făcut parte din stirpea lor. Rând pe rând novice, călugăr, profesor de teologie, apoi predicator, el întruchipa în ființa și în știința sa moravuri atât de pure și o virtute atât de nestrămutată, încât și astăzi toate mănăstirile dominicane din nordul Italiei păstrează amintirea sfințeniei sale.

La vârsta de treizeci și cinci de ani, a fost ales stareț al mănăstirii în care slujea. Apoi, în 1267, călugării i-au încredințat cârmuirea mănăstirilor din provincia Lombardia, funcție infinit mai obositoare și mai grea decât cea de stareț, de care s-a achitat cu mare cinste vreme de optsprezece ani.

Abia a părăsit această funcție, când, în anul 1288, la moartea lui Charles Bernard de Parma, arhiepiscop de Genova, conclavul l-a ales drept succesor al defunc-

tului. Însă Jacques a refuzat cu îndârjire această funcție, iar în locul său a fost numit patriarhul Antiohiei, Obezzon de Fiesque. Patru ani mai târziu, când acesta din urmă a murit, tot poporul Genovei s-a adunat la poarta mănăstirii în care se ținea conclavul, pentru a cere ca fratele Jacques de Voragine să devină episcopul lor. De această dată, preasfântul călugăr a fost nevoit să se resemneze cu înalta funcție și, mai mult, a trebuit să facă un drum obositor până la Roma, căci papa Nicolae al IV-lea a ținut să-i încredințeze personal funcția. Dar papa Nicolae al IV-lea a murit la 4 aprilie, fără să-și împlinească dorința, iar Jacques de Voragine a fost uns în înalta funcție de către episcopul de Ostia, apoi s-a întors la Genova pentru a se dedica misiunii sale.

Nu i-au lipsit ocaziile de a se manifesta ca întâistătător al diocezei din Genova, așa cum își înțelegea misiunea religioasă. Mai întâi de toate, a trebuit să aducă pacea între cetățenii Genovei, căci aceștia, după ce și-au învins dușmanii din Savona și Pisa, au început să se lupte între ei. Partida guelfilor, concentrată în jurul familiei Grimaldi, protesta împotriva dominației partidei ghibelinilor incendiindu-le casele, jefuindu-le bisericile sau asasinând la colț de stradă câte un client nevinovat al familiilor ghibeline Doria sau Spinola. Dar ghibelinii, fiind mult mai puternici în acele vremuri, nu se lăsau mai prejos și, a doua zi după vreun incident de acest fel, le răspundeau guelfilor cu aceeași monedă. De multă vreme luptele violente dintre aceste partide însângerau străzile Genovei, astfel că

genovezii preferau să lupte în colonii sau în bătălii navale, decât să piară în acest război civil.

Dar în 1295, după trei ani de eforturi, Jacques de Voragine reușește un lucru incredibil, și anume împăcarea guelfilor și a ghibelinilor, confirmată printr-un act solemn. Pentru prima dată, după mai bine de jumătate de secol, liniștea fraternală a început să domnească în regatul Genovei. Și atunci când, unsprezece luni mai târziu, instigați în secret de regele Carol al regatului Neapolelui, guelfii au atacat din nou partida familiei Spinola, l-am putut vedea pe „piosul episcop Jacques de Voragine strecurându-se între combatanți și dorind să-i despartă, chiar cu prețul vieții sale”, după cum povestesc cronicarii vremii.

În *Cronica orașului Genova*, lucrare aflată în culegerea de texte a lui Ludovico Muratori, chiar Jacques de Voragine ne povestește evenimentele la care a fost martor și participant direct. Sfântul prelat, după ce discută pe îndelete meritele episcopilor și arhiepiscopilor de dinaintea sa, ajunge în sfârșit și la povestea propriului episcopat. „Fratele Jacques” – ne spune el –, „al optulea arhiepiscop de Genova, a fost ales în această funcție în 1292 și va trăi atât cât va binevoi Domnul.” Apoi menționează atât călătoria sa la Roma, cât și moartea papei Nicolae, „care, credem noi, a pătruns astfel în palatul ceresc”. Dar iată și finalul acestei emoționante autobiografii:

„În anul Domnului 1295, în luna ianuarie, a fost încheiată o pace generală și universală în orașul

Genova, între familia Mascarati, din partida ghibelinelor, și familia Rampini, din partida guelfilor; între cele două, trebuie s-o spunem, diavolul semănase de multă vreme sămânța discordiei și a dihoniei ce au măcinat aceste partide. Vreme de șaizeci de ani, aceste învrăjbiri primejdioase au tulburat orașul. Dar, prin mila Domnului, toți genovezii au revenit în sfârșit la sentimente mai bune, au început să trăiască în pace și înțelegere, astfel că au depus jurământ să se constituie într-o singură societate, într-o unică frație și să fie uniți. Faptul a produs atât de multă bucurie, încât tot orașul a fost cuprins de veselie. Iar noi, în adunarea solemnă unde s-a semnat actul de pace, înveșmântat în odăjdiile pontificale, am propovăduit cuvântul Domnului, după care, împreună cu clerul, am cântat *Te Deum laudamus*, având în suita noastră patru episcopi și stareți cu mitra pe cap.

Dar, fiindcă în această lume josnică binele absolut nu există – căci binele absolut sălășluiește în ceruri, iar răul absolut în iad, iar lumea noastră este un amestec de bine și de rău –, ei bine, lăuta noastră a trebuit să-și preschimbe cântecele vesele în noi jelanii, iar armonia orgii noastre a fost întreruptă de voci pline de lacrimi. În sfârșit, în același an 1295, în luna decembrie, la cinci zile după Crăciun, vrăjmașul păcii omenesti i-a ațâțat pe cetățenii noștri în asemenea măsură, încât s-au atacat unii pe alții, cu armele în mână, în piețele publice și pe străzile orașului. A urmat un șir de omoruri, incendii, jafuri și au fost mulți răniți. Orbirea iscată de ura între frați a fost atât de mare, încât, pentru a

cuceri turnul Bisericii Saint-Laurent, o ceată alcătuită din concitadini de-ai noștri nu a ezitat să dea foc bisericii, de a ars tot acoperișul. Iar acest război blestemat a durat din a cincea zi de la Crăciun până în ziua de șapte februarie. În urma evenimentelor pomenite mai sus, s-a hotărât ca domnii Conrad Spinola și Conrad Doria să fie numiți comisari ai poporului.”

Un alt lucru demn de a fi pomenit este rolul jucat de fratele Jacques de Voragine în calitate de părinte al sărmanilor din dioceza sa. Despre aceasta, Jacques nu pomeniște nimic în *Cronica* sa, dar autorii genovezi susțin la unison că, în cei șase ani ai episcopatului său, orașul s-a bucurat de omenia și binefacerile acestuia. „În ființa lui sălășluiau toate virtuțile”, ne spune Muratori, „și nu putea fi bănuیت de părtinire.” Alți cronicari spun că, pe toată durata episcopatului său, nimeni nu l-a văzut vreodată ghiftuindu-se. Mergea chiar el să îngrijească bolnavii, pe străduțele mizere din port, având întotdeauna la el o listă cu dezmoșteniții sortii, „pe care-i vizita de dimineață până seara, vorbind cu ei cele mai mărunte lucruri care țineau de traiul zilnic”. Dăruia săracilor veniturile sale și cele ale bisericii în care predica – venituri care, după spusele lui Muratori, „erau substanțiale”.

Înainte de a muri, în 1298, a interzis să i se facă funeralii pompoase, preferând ca banii care s-ar fi cheltuit astfel să meargă în buzunarele nevoiașilor. A cerut ca trupul lui să nu fie înhumat în catedrală, alături de ceilalți episcopi, ci să fie depus în biserica

mănăstirii unde fusese stareț, lucru care s-a și întâmplat, fiind îngropat în stânga corului.

Ca și *Legenda Aurea*, predicile și discursurile religioase ale lui Jacques de Voragine, eliberate de întreaga lor încărcătură dogmatică, au o simplitate și o bonomie extrem de originale și sunt meșteșugit întocmite, pentru a merge la inima oamenilor. Dar niciuna dintre celelalte lucrări ale sale nu a avut, în vremea lui, un succes comparabil cu uimitoarea sa „culegere” de vieți ale sfinților pe care, încă de la apariția sa, întreaga Europă a denumit-o *Legenda Aurea* (Legenda de aur).

Legenda Aurea nu este o simplă rapsodie, așa cum au pretins unii critici sau unii traducători, care, după câte se pare, nu au știut s-o citească serios. Mai mult încă, lucrarea fratelui Jacques nu este o „compilație”, în sensul pe care noi îl dăm astăzi termenului. Este adevărat, întâlnim în edițiile de la sfârșitul secolului al XV-lea două povești, cea a Sfintei Apolina și cea a Sfântului Pavel, care reproduc literal texte anterioare, și tocmai acestea sunt citate când cineva dorește să „demonstreze” că Jacques de Voragine s-a mulțumit doar să transcrie și să copieze texte vechi în cartea sa. Dar adevărul este că aceste două texte nu îi aparțin lui Jacques de Voragine, căci ele lipsesc nu doar din majoritatea vechilor manuscrise, dar și din primele ediții tipărite. Avem de-a face, așadar, cu clasicele interpolări cu care ne-au obișnuit copiii de-a lungul veacurilor, introducând aceste texte în manuscrisul original al *Legendei Aurea*.

Legenda Aurea



Sfântul Apostol Andrei



Martiriul Sfântului Andrei ne-a fost relatat de către preoți și diaconi din Grecia și din Asia Mică, martori ai ultimelor sale clipe.

I. Sfântul Andrei și alți câțiva ucenici au fost chemați de către Domnul nostru Isus Christos la învățătură, în trei rânduri. Prima dată, Isus Christos i-a chemat la el într-o *cunoașterea* sa. Andrei se afla într-o zi în preajma învățătorului său, Ioan, când acesta a strigat: „Iată că vine Mielul Domnului... etc.” Îndată, Andrei a mers să i se alăture lui Isus și a rămas lângă el toată ziua. L-a luat cu sine și pe fratele său Simon, pe care-l întâlnise pe drum. Apoi, a doua zi, s-a întors la îndeletnici-

rea sa, care era aceea de pescar. Dar, după ceva vreme, Isus l-a chemat să facă parte din *familia* sa. Venind împreună cu o mare mulțime de oameni pe malul lacului Ghenizaret, numit și Marea Galileei, El a pășit în barca lui Simon și a lui Andrei și a prins o mare cantitate de pește. Atunci Andrei i-a chemat pe Iacob și pe Ioan, care erau într-o altă barcă, iar aceștia l-au urmat pe Domnul, după care iarăși s-au întors la îndeletnicirea lor. Dar în curând Domnul nostru Isus Christos l-a chemat a treia oară pe Andrei, de data aceasta pentru a-i fi *discipol* sau ucenic. Isus, plimbându-se într-o zi pe malurile lacului pomenit mai sus, unde Andrei și tovarășii săi se îndeletniceau cu pescuitul, le-a făcut semn să-și lase năvoadele, spunându-le: „Dacă mă urmați, vă voi face pescari de oameni!”. Iar aceștia l-au urmat pe Isus Christos și nu s-au mai întors niciodată la meseria lor de pescari. Domnul s-a aplecat spre Andrei și a patra oară, dar de data aceasta a făcut-o pentru a-l chema la apostolat, după cum povestește Sfântul Marcu, evanghelistul, în capitolul al treilea. El i-a chemat pe cei pe care i-a ales și aceștia au venit la el, fiind în număr de doisprezece.

După Învierea Domnului, apostolii despărțindu-se, Andrei a plecat să fie pescar de oameni în Sciția, iar Matei, în Etiopia. Dar etiopienii, refuzând să asculte predicile lui Matei, l-au orbit, l-au

legat cu lanțuri și l-au azvârlit în închisoare, cu intenția vădită de a-l da morții câteva zile mai târziu. Atunci un înger i s-a arătat Sfântului Andrei, poruncindu-i să meargă negreșit în Etiopia, să fie alături de Sfântul Matei. Fiindcă Sfântul Andrei a răspuns că nu cunoaște drumul spre Etiopia, îngerul i-a poruncit să meargă de-a lungul țărmului mării și acolo să urce pe prima corabie pe care o va vedea. Andrei s-a supus degrabă, iar corabia nu a întârziat să-l ducă, ajutată de vânt, până în orașul unde era întemnițat Sfântul Matei. Apoi, sub paza îngerului, Andrei a pătruns în închisoarea unde zăcea Matei și, când l-a zărit, a plâns mult și s-a rugat. Iată că Domnul i-a ascultat rugăciunile, căci i-a redat lui Matei vederea ce îi fusese răpită de necredincioși. Matei a ieșit din temniță și a mers în Antiohia. Dimpotrivă, Andrei a rămas în Etiopia, unde locuitorii, furioși că Matei scăpase din închisoare, au pus mâna pe el, l-au legat cu lanțuri și l-au plimbat așa prin piețele publice. Sângele șiroia pe trupul lui chinuit, dar Sfântul Andrei nu înceta să se roage cu atâta ardoare la Dumnezeu pentru binele prigonitorilor săi, încât aceștia au sfârșit prin a crede și au fost convertiți la dreapta credință. Abia după aceea Sfântul Andrei a plecat spre Grecia. Cel puțin așa se spune, dar mie unuia îmi este greu să dau crezare, căci slobozirea și vindecarea Sfântului Matei de către Sfântul Andrei

ar lăsa să se înțeleagă – lucru destul de îndoielnic – că acest mare evanghelist (Matei) nu avea puterea de a obține singur ceea ce Sfântul Andrei a obținut pentru el.

II. Un tânăr de neam ales a fost convertit de către Sfântul Andrei și locuia împreună cu acesta, în ciuda împotrivirii părinților săi; aceștia au dat foc casei în care apostolul locuia cu ucenicul său. Atunci când flăcările deja se înălțaseră, tânărul a vărsat asupra lor apa dintr-o sticlură, iar focul s-a stins de îndată. Atunci părinții săi au spus: „Fiul nostru a devenit vrăjitor!”. Apoi, sprijinind o scară de un zid, au vrut să urce ca să pună mâna pe fiul lor, dar Domnul i-a orbit în așa măsură, încât nu puteau vedea treptele scării. Un om care trecea pe acolo le-a strigat: „De ce vă osteniți degeaba? Nu vedeți că Dumnezeu luptă pentru el? Lăsați-vă degrabă păgubași, căci se poate ca mânia Domnului să cadă peste voi!”. Și mulți trecători, văzând acestea, au crezut în Domnul Dumnezeu. Cât despre părinții potrivnici ai tânărului credincios, aceștia au murit după cincizeci de zile.

III. O femeie oarecare, măritată cu un uci-gaș, rămăsese grea și nu reușea să nască. I-a spus atunci surorii sale: „Te rog s-o implori pentru mine pe zeița noastră Diana!”. Dar Diavolul a fost cel care i-a răspuns: „Zadarnic mă chemi pe

nume”, i-a spus Diavolul surorii, „căci nu pot face nimic pentru ea. Caută-l mai degrabă pe Apostolul Andrei, iar acesta poate să o ajute pe sora ta!”. Sora femeii a plecat să-l caute pe Sfântul Andrei și l-a adus la căpătâiul surorii aflată în suferință. Apostolul i-a zis femeii: „Îți meriți suferința, căci ești măritată cu un ucigaș, ai zămislit cu acesta și, pe deasupra, ai implorat ajutorul unor duhuri necurate. Dar căiește-te, fiica mea, crede în Isus Christos și vei naște!”. Femeia, convertindu-se la dreapta credință, a adus pe lume un copil mort, dar durerile au încetat.

IV. Un bătrân pe nume Nicolae a venit într-o zi să-l vadă pe Sfântul Andrei și i-a spus: „Învățătorule, am ajuns la șaptezeci de ani și am trăit toată viața în dezmăț. Cu toate astea, am primit să cred în Evanghelie și l-am rugat pe Dumnezeu să-mi dea harul înfrânării. Dar, fiind cufundat în păcat, momit de rele pofte chiar când ieșeam de la predicile tale, mă reîntorceam la dezmăț. Chiar ieri, deși țineam Evanghelia în mână, m-am dus într-o casă a desfrâului, însă, văzându-mă, desfrâ-nata a strigat: «Ieși de aici, bătrâne, ieși de aici, nu mă atinge și nu mai încerca vreodată să intri la mine, căci văd pe chipul tău lucruri minunate care îmi dovedesc că trebuie să fii un trimis al Domnului!»”